

Pregledni članak
doi: 10.5937/NPDUNP2101053K
UDK: 005.412:334.73

ZADRUGA U SAVREMENOM PRIVREDNOM OKRUŽENJU

Mirjana Knežević

Univerzitet u Kragujevcu, Ekonomski fakultet

Cilj ovoga rada jeste da ukaže na značaj zadruga kao privrednog subjekta, kroz prikaz savremenih trendova zadružnog udruživanja u Evropi i šire. Razvoj zadruga obuhvata ključne faktore povezivanja pojedinaca, kroz njihovo udruživanje i u isto vreme pronalaženje modela za smanjivanje razlika između zadruga kao privrednih subjekata i privrednih društava u korist privrednih društava. Predmet istraživanja u radu jeste analiza zadruga i potreba za novim zakonskim rešenjima, koja bi potpomogla razvoj zadruga kao samostalnih privrednih subjekata u budućnosti. Ključna hipoteza od koje se u radu polazi jeste da zadružno udruživanje ima veliki značaj u suočavanju sa mnogim privrednim, tržišnim, ali i sociološkim izazovima, koji su od posebnog značaja za privredni razvoj naše zemlje. Značajna je i posebna hipoteza da dosadašnja zakonska rešenja zadružnog udruživanja, pored pozitivnih promena, nisu do sada dala očekivane rezultate. U zaključku se ukazuje da je zakonski uređena oblast zadruga kao posebnih privrednih subjekata, temelj razvoja njihove privredne aktivnosti. Na osnovu kritičkog osvetljavanja zadružnog zakonodavstva, date su preporuke za njegovo poboljšanje uz uvažavanje stalno prisutne potrebe unapređenja poslovanja zadruga i usklađivanja sa poslovanjem drugih privrednih subjekata.

Ključne reči: zadruga, zadrugar, zadružno zakonodavstvo, poslovanje zadruga.

UVOD

Prema tradicionalnom zadružnom konceptu, zadruga je poseban organizacioni oblik privrednog subjekta koji se razlikuje od ostalih privrednih subjekata, a pre svega od privrednog društva.

Dugotrajne reforme zadružnog sektora *de facto*, ne dovode u pitanje opstanak zadruga kao posebnog privrednog subjekta. Ali, u savremenom privredno-pravnom okruženju i novim tržišnim uslovima poslovanja, u zavisnosti od stabilnosti privrednog ambijenta, *de jure*, može da se postavi pitanje prirode njenog organizacionog i poslovnog delovanja.

Kroz unapređenja poslovanja zadruga i njihovog usklađivanja sa poslovanjem drugih privrednih subjekata, stalno je prisutna tendencija izjednačavanja zadruga i privrednog društva kao privrednih subjekata. Zadruga kao poseban organizacioni oblik i predstavlja privredni subjekt, koji ima svoje specifičnosti koje razdvajaju zadrugu od privrednog društva, ali savremeno zadružno zakonodavstvo nemilosrdno briše te razlike, tj. približava ova dva privredna subjekta. Kroz unapređenje

poslovanja zadruga i usklađivanje sa poslovanjem drugih privrednih subjekata, savremeno privredno okruženje smanjuje razlike između zadruga i privrednih društava u korist privrednih društava, kako u Evropskoj uniji, tako i šire.

U cilju da se ne izgube posebnosti zadruga kao privrednog subjekta u našem pravu, u radu se pojmovno određuje zadruga i posebno naglašava šta to izdvaja i razlikuje ovaj privredni subjekt od privrednih društava. Zadruga posluje na tržištu i ima šanse da opstane na istom tržištu u konkurenciji sa privrednim društvima, jer njen cilj osnivanja nije ostvarivanje dobiti, već zadovoljewe zajedničkih potreba zadrugara.

I pored postojanja savremene i reformisane zakonske zadružne regulative, postavlja se pitanje da li se zadruga kao posebni privredni subjekti osnivaju i u cilju zaštite širih, društvenih, a ne samo ekonomskih interesa zadrugara. Kako omasoviti članstvo u zadruzi, jačati ljudski potencijal i poverenje zadrugara u ovakav vid udruživanja i privređivanja, jeste pitanje koje se postavlja u ovom radu.

1. Pojam zadruga

Savremeni tržišni uslovi poslovanja utiču na razvoj zajedničkog nastupa pojedinaca kroz zadružno udruživanje. Zadruga nastaju udruživanjem pojedinaca, i u najširem smislu se posmatraju kao instrument za ostvarivanje njihovih pojedinačnih potreba (Simonović, Mihailović, & Cvijanović, 2016).

Teoretski posmatrano, zadruga se definiše na različite načine. Ona je voljna i interesna tvorevina njenih članova – zadrugara i predstavlja grupu lica sa istim ekonomskim, socijalnim i vaspitnim ciljevima, koje ostvaruje pomoću duha inventivnosti (Vitez, 2018).

Definiše se i kao autonomna asocijacija lica dobrovoljno udruženih sa ciljem da zadovolje zajedničke ekonomske, socijalne i kulturne potrebe i aspiracije, kroz zajednički posedovano i demokratski kontrolisano preduzeće (Evropska komisija, 2012).

Zadruga je nešto više od samog učesnika na tržištu. Ona u sebi sadrži druge, više vrednosti, u poređenju sa ekonomski merljivim vrednostima. Zadružni život proklamuje više, zajedničke ciljeve, što se oslikava npr. kod definisanja porodičnih zadruga još i u Srpskom građanskom zakoniku iz 1884. godine (član 57): „Pod zadrugom ili zadružnom kućom podrazumeva se više lica punoletnih samih ili sa svojim potomstvom u zajednici živećih”, dalje (paragraf 507) „Zadruga je onde, gde je smesa zajedničkog života i imanja svezom srodstva ili usvojenjem po prirodi osnovana ili utvrđena. Zadruga zove se i kuća ili kuća zadružna za razliku od inokosne“ (Kulauzov, 2013).

Na osnovu iznetog, može da se zaključi da zadrugu karakteriše uvek ista odredba – zajedniško interesa pojedinaca.

Ustavom Republike Srbije garantuje se privatna, zadružna i javna svojina i predviđena je ravnopravnost svih oblika svojine (Ustav Republike Srbije. 2006). Posmatrano sa ekonomskog aspekta, značaj zadružnog sektora kao jednog od tri osnovna oblika privređivanja jeste veliki, dok posmatrano sa aspekta šire zajednice, stiče se utisak da još uvek nije prepoznat njegov značaj.

Posmatrano kroz istoriju, zadružni sektor je uvek postojao. U Republici Srbiji postoje tri privredna sektora – javni, privatni i zadružni. Javni sektor je uređen strogim imperativnim pravnim normama, od kojih se subjekti, na koje se te norme odnose, ne mogu svojom voljom izuzeti od njihove primene. Privatni i zadružni sektor je uređen pretežno dispozitivnim pravnim normama. Privatni sektor je u najvećem broju zemalja zasnovan na konkurentnoj tržišnoj privredi i slobodi preduzetništva, a zadružni sektor na zadružnim principima i utemeljenim zadružnim vrednostima (Dabić, 2019).

U javnom sektoru obavljanje privrednih delatnosti se oslanja na prinudnom prikupljanju sredstava u cilju ostvarivanja zajedničkih i opštih potreba građana. U privatnom sektoru se obavljanje privrednih delatnosti zasniva isključivo na privrednom subjektu radi ostvarivanja dobiti, a u zadružnom sektoru privredni subjekt se nalazi samo u osnovi obavljanja tih delatnosti.

Zadružni sektor je regulisan pravnim normama objektivnog zadružnog prava, čiji se izvori nalaze u zakonima, podzakonskim aktima, ali i autonomnoj regulativi subjekata koji posluju u njemu.

Zadružna svojina predstavlja ekonomsku osnovu zadružnog sektora. Nastaje ulozima zadrugari iz njihovih privatnih i ličnih sredstava. Zadruga predstavlja osnovni pravni oblik za obavljanje privredne delatnosti sredstvima u zadružnoj svojini. Delatnost zadruge se obavlja prema zadružnim principima i utemeljenim zadružnim vrednostima.

U zadružnom sektoru postoje dva subjekta:

1. zadruge i
2. zadružni savezi.

Postoje različite vrste zadruga i različite vrste zadružnih saveza.

Zadruge kao posebni organizacioni oblici privrednih subjekata i učesnika na tržištu imaju svoje specifičnosti po kojima ih razlikujemo od privrednih društava. Prvo, zadruge se poput privrednih društava ne osnivaju na osnovu propisane veličine kapitala, već na osnovu udruživanju zadrugara. Zadrugama je, takođe potreban osnovni kapital za poslovanje, ali ipak osnovni razlog njihovog poslovanja nije ostvarivanje dobiti, već zadovoljavanje zajedničkih interesa njenih članova – zadrugara. Njihovo poslovanje na tržištu je uspešno, iako prevashodni cilj njihovog osnivanja i poslovanja nije sticanje dobiti, već slobodno možemo reći ostvarivanja viška prihoda nad rashodima.

U najširem smislu zadruga predstavlja samostalni privredni subjekt koji nastaje udruživanjem isključivo fizičkih lica u cilju zaštite i unapređenja njihovih privrednih i drugih interesa, a koje nemaju za cilj ostvarivanje dobiti, već zadovoljenje potrebe zadrugara (Knežević, 2007). U tome se ogleda suštinska razlika zadruga u odnosu na druge profitno orijentisane privredne subjekte. Najvažnija specifičnost zadruge kao samostalnog privrednog subjekta je ta da je njen primarni cilj zadovoljenje pojedinačnih potreba članova, a ne sticanje profita.

2. Razvoj zadruga

Zadružno udruživanje je nastalo kao rezultat posebnih društvenih okolnosti na kraju 18. i na početku 19. veka. U prvoj polovini 19. veka na teritoriji Evrope nastaju prva zadružna udruženja. Francuska je rodonačelnik prerađivačkih zadruga, dok je Nemačka tu ulogu dobila u oblasti štedno-kreditnih zadruga, koje nastaju kao formiran oblik zadružne samopomoći, a kasnije se tom brzinom razvija i formira zadružno bankarstvo (Zakić, Nikolić, & Tasić, 2018).

Poljoprivredne zadruge i njihove bankarske institucije se u potpunosti razvijaju do kraja 19. veka na prostoru sadašnje Evropske unije. Najrazvijenije zemlje su tzv. rodonačelnici današnjih zadruga. U to vreme, kao i sada glavna karakteristika zadružnog udruživanja je lakše ostvarivanje pojedinačnih interesa kroz njihovo zajedničko uobličavanje.

Mišljenja smo da zadruge kroz istoriju nastaju u cilju rešavanja nastalog problema društvene grupe ili šire zajednice. Sa prepoznavanjem problema u društvenoj grupi ili šire, dolazilo je do zadružnog udruživanja. Zadruge su se formirale i prilagođavale novonastalim problemima i okolnostima, tako da je njihov cilj uvek bio zajedničko rešavanje pojedinačnih problema (EURICSE & ICA, 2012). Zajednički nastup pojedinaca, u svim ekonomskim uslovima garant za bolji i povoljniji ekonomski položaj.

Komercijalni privredni subjekti (privredna društva) rešavaju privredne probleme, ali se stiče utisak da zadruge, kao nekomercijalni privredni subjekti na bolji, efikasniji način, uvek rešavaju definisane privredne probleme jedne društvene grupe ili šire zajednice (Mićović, 2017).

Pravne tekovine evropskog zadrugarstva stvarala je i naša zemlja. Dovoljan je istorijski podatak o tome da je Kraljevina Srbija bila jedan od osnivača Međunarodnog zadružnog saveza, osnovanog 1895. godine na prvom Kongresu u Londonu, ali i pored toga, dalji razvoj zadrugarstva je pokazao slabost tadašnje države u razvoju zadružnog udruživanja (Cvejić, 2018).

U prvoj polovini 19. veka Srbija je imala prvu zadrugu u Bačkom Petrovcu. Uporedo sa osnivanjem zadruga u evropskim zemljama, krajem 19. veka osniva se Glavni savez srpskih zemljoradničkih zadruga, sa sedištem prvo u Smederevu, a kasnije u Beogradu.

Republiku Srbiju takođe karakteriše razvoj zadruga proizvođača i kreditnih zadruga, koje su služile za zaštitu seljaka i sitnih zemljoposjednika u ruralnim sredinama, pre svega usled ugroženosti zbog modernizacije poljoprivrede (Njegovan, 2011).

Poljoprivreda kao najvažniji deo srpske privrede sve do kraja drugog svetskog rata, jeste sektor gde se formiraju prve zadruge, tako da tek kasnije dolazi do formiranja ne samo poljoprivrednih, nego i drugih vrsta zadruga. Zemljoradnička zadruga, kao najprisutniji oblik zadruge u istorijskom pregledu razvoja zadruga u Republici Srbiji, javlja se kao način da se podigne produktivnost rada putem udruživanja i kooperacije.

Danas se čine naponi, kroz adekvatnu zakonsku regulativu, ili podsticaje države, da se zadruga, već dugo posmatrana kao istorijski prevaziđen oblik proizvodnje, preoblikuje u konkurentne subjekte. Zadruga kao posebni privredni subjekti jesu učesnici na ekonomskom tržištu, i samim tim podležu tržišnim zakonima, tj. vode računa o tržištu, ekonomiji, konkurenciji itd. Zadržno poslovanje u današnjim uslovima privrednog opstanka treba da odgovori na zahteve savremenog privređivanja kroz ekonomsku integraciju i ukрупnjivanje proizvodnje. U savremenim uslovima privređivanja, s jedne strane, zadržno udruživanje obuhvata široku lepezu različitih organizacija – od malih podizvođačkih poljoprivrednih zadruga, do velikih zadržnih preduzeća, s druge strane, koje broje na milione članova.

U zavisnosti od društveno – ekonomskih uslova privređivanja, kroz dugu zadržnu istoriju Srbije pojavljuju se i naizmenično smenjuju faze u razvoju zadržnog sektora. Istorijsko nasleđe Srbije i njenih pravnih prethodnica na ovim prostorima u oblasti zadrugarstva je opterećeno društveno političkim okolnostima i kreiranim specifičnostima određenog doba. ali i pored toga, razvoj zadrugarstva, posmatrano kroz dalju istoriju, ima svoje posebnosti koje donekle umanjuju značaj zadržne aktivnosti tadašnje države. Promene svojinskih odnosa utiču na zadrugu koja je ipak ostala jedan od dominantnijih oblika privredne aktivnosti. Tranzicioni procesi koji još uvek traju u Republici Srbiji, pozicioniraju zadrugarstvo, pre svega načinom njegovog restrukturiranja, koje se odnosi na sve nivoe organizovanosti zadrugarstva, od lokalnog, regionalnog itd. (Marković, 2007).

3. Zadržno zakonodavstvo

Danas se čine brojni naponi osnaživanja zadržnog sektora pre svega kroz drugačije zakonsko uređenje pitanja koja se odnose na status zadrugara, tj. nastanak i prestanak njihovog statusa sa posebnostima u poređenju na prethodna rešenja, kao i pitanje prestanka zadruga kao pravnog lica. Zadržni sektor je uređen Zakonom o zadrugama. Pravni okvir poslovanja zadruga do sada je predstavljao Zakon o zadrugama koji se u poslednje dve decenije više puta menjao (Zakon o zadrugama, 1990, 1994, 2005).

Za reformu zadržnog zakonodavstva poseban značaj ima Regulatorna EU 1435/03 od 22. jula 2003. (EC, 2003). Evropska regulatorna ima za cilj smanjivanje razlika između odredbi kojima se uređuju zadruga i onih koje se odnose na privredna društva. Mnoge od njih nisu u skladu sa rešenjima našeg, još uvek konvencionalnog zadržnog zakonodavstva.

Zadržno zakonodavstvo je bilo opterećeno istorijskim nasleđem sve do 2015. godine, kada je donet Zakon o zadrugama iz 2015. godine, koji je stupio na snagu 2016. godine (Zakon o zadrugama, 2015). Zakonom su uspostavljena su pravila za osnivanje, upravljanje i rad zadruga usklađena sa rešenjima međunarodnog zadržnog zakonodavstva.

Zakon reguliše osnivanje, poslovanje i prestanak zadruga. Zakon detaljno definiše pitanja kao što su: pravni položaj zadruga, upravljanje i organi zadruga, sticanje i prestanak statusa zadrugara, knjiga zadrugara, imovina i poslovanje zadruga, fondovi, raspodela dobiti i pokriće gubitaka u zadrugama, prestanak zadruga, zadržni savezi,

složene zadruge, registracija zadruga, zadružna revizija, i druga pitanja značajna za položaj i rad zadruga.

Zadruga je pravno lice, koje predstavlja poseban oblik organizovanja fizičkih lica (zadrugara), koja poslovanjem na zadružnim principima ostvaruje svoje ekonomske, socijalne, kulturne i druge interese (Vitez, 2018). Zadruga je pravno lice, i u pravnom prometu za svoje obaveze odgovara svojom imovinom, dok zadrugari za obaveze zadruga odgovaraju samo do visine svog uloga, a ne ličnom imovinom. U pravnom prometu zadruga može da istupa u svoje ime i za svoj račun, u svoje ime i za račun zadrugara, ili u ime i za račun zadrugara.

Zakon definiše zadružne principe, koji se mogu svesti na grupu principa koji se odnose na dobrovoljnost i otvorenost zadruga; kontrolu od strane zadrugara i jednakopravnost (jedan zadrugar – jedan glas); ekonomski doprinos kapitalu i demokratičnost u njegovoj kontroli; autonomiju i nezavisnost zadruga; zadružno obrazovanje; međuzadružnu saradnju i brigu za zajednicu.

Zakonom proklamovane zadružne vrednosti jesu:

1. samopomoć,
2. samoodgovornost,
3. demokratičnost,
4. jednakost,
5. pravičnost i
6. solidarnost.

Zadružne vrednosti se sprovode u skladu sa zadružnim principima, kojima se, kao smernicama konkretizovanim u zadružnim pravilima, članovi zadruga rukovode u upravljanju i poslovanju zadrugom.

I pored postojanja savremene i reformisane zakonske zadružne regulative, postavlja se pitanje da li se zadruga kao posebni privredni subjekti osnivaju i u cilju zaštite širih, društvenih, a ne samo ekonomskih interesa zadrugara. Ukoliko se posmatraju definisani zadružni principi, a posebno princip otvorenosti zadruga, demokratske kontrole poslovanja zadruga od strane zadrugara, posmatrano kroz cilj udruživanja (zadovoljenje potreba zadrugara a ne sticanje dobiti), može se zaključiti da je zadruga udruženje *sui generis*. Kao takva, zadruga se ne može osnovati kao privredno društvo, niti se može spojiti sa drugim privrednim društvom, niti pravnim licem koje nije zadruga. Domaća zakonska regulativa na ovaj način pokazuje jasno odstupanje od rešenja evropske zadružne regulative, gde se ova dva privredna subjekta približavaju.

Ukoliko je zakonska regulativa potpuna, u smislu određivanja statusa zadrugara, šta može još da se uradi u praksi u cilju jačanja zadruga, koje treba da zadovolje s jedne strane ekonomske interese svojih članova, a s druge i uslove tržišta (Zakić, & Nikolić, 2018).

Jedan od pravaca za rešenje problema predstavlja zakonom proklamovana posebna zaštita države u obavljanju pretežne delatosti zadruga. Država pruža zaštitu zadrugama, kroz mere ekonomske i agrarne politike, putem davanja olakšica i

pogodnosti koje se utvrđuju posebnim propisima. Jedinice lokalne samouprave na taj način su dobile mogućnost osnivanja posebnih fondova (fondacija) za razvoj zadruga (MBPRR, 2017). Da li je i koliko je ova mogućnost iskorišćena, pokazaće praksa u buduće.

Osnovna vrednost zadruge, kao posebnog privrednog subjekta, ogleda se u njenim članovima, zadrugarima koji se dobrovoljno udružuju u cilju zadovoljenja ne samo svojih, nego i širih interesa društva, preciznije lokalne zajednice na čijoj teritoriji se osniva.

Prethodno zadružno zakonodavstvo nije uređivalo pitanje pojma zadrugara, nego je na indirektan način propisalo da status zadrugara stiču osnivači zadruge, tj. fizička lica samim osnivanjem zadruge, kao i ona fizička lica koja ispunjavaju uslove propisane za osnivanje određene vrste zadruge (Zakon o zadrugama, 1990, 1994, 2005).

Prema prethodnom zakonu, nakon osnivanja zadruge, status zadrugara mogao je da se stekne na osnovu zahteva fizičkog lica i pristupne izjave kojom potpisnik prihvata prava, obaveze i odgovornosti zadrugara, utvrđene osnivačkim aktom zadruge, odnosno zadružnim pravilima. Ranija zakonska rešenja su stvarala praksu da zadrugar nije mogao da ostvari veći ekonomski efekat od samog članstva u zadrugi. Nije bilo mogućnosti za to, čak ni u slučajevima kada su zadrugari unosili u zadrugu osnovni ulog.

Upravo iz tih razloga, na drugačiji način se određuje status zadrugara po novom Zakonu. Dosadašnja zakonska rešenja nisu u praksi dala očekivane rezultate u smislu ispunjavanja ciljeva i poštovanja zadružnih principa (Vitez, 1995).

U važećem zadružnom zakonodavstvu imamo određenje pojma zadrugara na potpuniji i jasniji način.

Zadrugar je fizičko lice koje je član zadruge i u celosti ili delimično posluje preko zadruge, odnosno koje preko zadruge prodaje svoje proizvode, odnosno usluge, nabavlja proizvode, ili koristi usluge potrebne za obavljanje svoje delatnosti, ili na drugi način neposredno učestvuje u obavljanju delatnosti radi kojih je zadruga osnovana.

Zadrugu može osnovati najmanje pet poslovno sposobnih fizičkih lica, pri čemu taj najmanji broj osnivača zadruge ne mogu činiti lica koja žive u zajedničkom domaćinstvu sa osnivačem. Takođe, osnivači i zadrugari mogu da budu domaća i strana fizička lica u skladu sa zakonom.

Zakon propisuje dva ravnopravna načina sticanja statusa zadrugara, putem osnivanja zadruge i pristupanjem zadrugi. Uplata uloga ili članarine, odnosno unos uloga, nije dovoljan uslov za sticanje statusa zadrugara. Za sticanje statusa zadrugara u određenoj vrsti zadruge, potrebno je ispunjenje sledećeg uslova: bavljenje poslom koji je određen delatnošću zadruge na način kako je uređeno zadružnim pravilima. Tako se propisuje da je za sticanje statusa zadrugara u zemljoradničkoj ili poljoprivrednoj zadrugi potrebno, da se budući zadrugar bavi takvim poslom, koja je određena u zadružnim pravilima kao delatnost zadruge. Kod studentsko-omladinske zadruge, specifičan uslov se odnosi na starosnu granicu, tako da se propisuje da status

zadugara može steći lice koje nije mlađe od 15 godina, niti starije od 30 godina, uz odstupanje koje se odnosi na zadugara koji je mlađi od 18 godina, i koji može da obavlja privremene i povremene poslove pod propisanim uslovima zakonske regulative u oblasti radnog prava.

Kod sticanja statusa zadugara pristupanjem zadruzi, potrebna je saglasnost, tako da se status zadugara ne može steći samo na osnovu uplate uloga ili članarine, odnosno unosa uloga. Kao nužan uslov, zakon određuje dobijanje saglasnosti od strane organa čija je nadležnost određena zadružnim pravlima.

Status zadugara prestaje: istupanjem; isključenjem; smrću zadugara; prestankom zadruge, i iz drugih razloga utvrđenih zadružnim pravlima u skladu sa zakonom.

Prestanak zadruge predstavlja gašenje zadruge kao pravnog lica, njegov nestanak. Njegovim prestankom gase se sva prava i obaveze, a zadruge gubi pravni subjektivitet.

Za razliku od ranije zakonske regulative, u kojoj se taksativno navode osnovi prestanka zadruge, važeće zakonodavstvo propisuje da zadruge prestaju po osnovu sprovedene likvidacije, stečaja, i statusne promene. Zadruge gubi status pravnog lica brisanjem iz Registra privrednih subjekata. Na statusne promene i postupak likvidacije primenjuju se odredbe zakona kojim se uređuje pravni položaj privrednih društava (Zakon o privrednim društvima, 2011), a na postupak stečaja zadruge shodno se primenjuju odredbe zakona kojim se uređuje stečajni postupak (Zakon o stečaju, 2009).

4. Zadruge u Srbiji

Zadružni sektor u Republici Srbiji je uvek imao važnu privrednu ulogu. U zavisnosti od društveno političkih uslova, njegov značaj se menjao. Bez detaljnijeg navođenja celokupnog procesa zapostavljanja i gušenja zadugarstva u Srbiji, o čemu postoji brojna literatura, utisak je da smo u periodu kada podaci o jačini zadružnog sektora nisu tako ohrabrujući.

U svetu danas posluje nešto manje od tri miliona zadruge, sa više od jedne milijarde zadugara. U sadašnjem trenutku možemo da postavimo pitanje: zašto koncept zadugarstva nije do sada dao očekivane rezultate i koje su neophodne aktivnosti zadruge u cilju njihovog jačeg i dominantnijeg pozicioniranja na tržištu. Da li je Zakon o zadrugama iz 2015. godine dovoljno reformisan i usklađen sa evropskim rešenjima, i da li treba i dalje raditi na definisanju uočenih nedostataka i nesklada između zakonske regulative i prakse, neka su od postojećih pitanja.

Prema podacima Zadružnog saveza Srbije, u 2017. godini bilo registrovano 2.600 zadruge svih vrsta, od čega 1.548 poljoprivrednih. Prema podacima Agencije za privredne registre u Republici Srbiji kao aktivne vode se 1.568 zemljoradničkih zadruge, od kojih oko 1.100 podnosi finansijske izveštaje poslovanja. Od ukupnog broja trećina se suštinski može posmatrati kao neaktivne zadruge (29% nije ostvarilo bilo kakve poslovne prihode u 2017, dok je 35% bez kapitala).

U uslovima tržišne konkurencije, kada se razvija privatna svojina, gotovo je nemoguće govoriti o nastavku neefikasne dosadašnje prakse „prisilnog“ održavanja u životu preživelih zadruge.

Zakonska regulativa transformiše zadruge, neefikasne nestaju sa privredno pravne pozornice, putem sprovedenih stečajnih postupaka. Na taj način su se eliminisale mogućnosti samovoljnih podela i dovođenje zadrugara u neregulisani imovinski status.

Pozitivni efekti zakonskog uređenja pravnog položaja zadruga, tj. prestanka po osnovu sprovedenog postupka stečaja su vidljivi u broju okončanih postupaka stečaja na zadrugama. Prema dostupnim podacima iz 2020. godine, aktivno je manje od dvadeset stečajnih postupaka na zadrugama. U najvećem broju stečajnih postupaka na zemljoradničkim zadrugama, i mali je broj nezavršenih stečajnih postupaka. Sve to ukazuje na pozitivne efekte sveobuhvatne reformisane oblasti zadruga

ZAKLJUČAK

Pozitivno zadružno zakonodavstvo obezbeđuje fleksibilniji pristup zadrugama kao posebnim privrednim subjektima koji se osnivaju u cilju zaštite širokih, ne samo ekonomskih interesa zadrugara. Zakonska rešenja treba da unaprede i obezbede nov pristup zadrugama, kao posebnim privrednim subjektima u savremenim društveno ekonomskim uslovima. Pravni položaj zadruga se zasniva na zadružnim principima, ali i na nekim novim zadružnim načelima, kao i na konceptu privrednog subjekta. Mišljenja smo da je nađena mera između autentičnih i novih zadružnih načela, i elemenata privrednih društava. Bez obzira na navedeno, privredna funkcija zadrugu približava sve više privrednom društvu, tako da zadružno udruživanje ima važnu ulogu u suočavanju, ne samo sa privrednim, nego i sociološkim izazovima, pri čemu je potvrđena ključna hipoteza u radu. Zakon o zadrugama zbog mnogih podudarnosti sa Zakonom o privrednim društvima, određuje shodnu primenu odredaba zakona, kojim se uređuje pravni položaj privrednih društava (društva sa ograničenom odgovornošću) na pitanja koja se odnose na zadruge, a koja nisu posebno uređena predmetnim zakonom. Pravni položaj zadruga je zakonski regulisan na savremen način, uz prihvatanje rešenja evropske zadružne prakse, ali smernicu za dalje unapređenje ovih rešenja daje zadružna praksa. Posebna hipoteza da dosadašnjia zakonska rešenja zadružnog udruživanja, pored pozitivnih promena, nisu dala očekivane rezultate, ukazuje da je neophodan efikasniji pravni okvir sa boljim zakonskim i institucionalnim rešenjima za primenu u praksi.

Reference

- Council Regulation (EC) No 1435/2003 of 22 July 2003 on the Statute for a European Cooperative Society (SCE), OJ L 207, 18.8.2003, p. 1–24.
- European Cooperative Society (SCE), Cvejić, S. (2018). Socijalna preduzeća u Srbiji, u Kostić, A, ur. Ekonomija, zaposlenost i rad u Srbiji u XXI veku. Beograd: SANU, str. 343–368.
- Dabić, LJ. (2019). Zadružna revizija u Republici Srbiji: sa osvrtom na zakon o reviziji austrijskih zadruga. Savremeno zadrugarstvo u Srbiji (str. 33–59). Knić: Opština Knić, Ekonomski fakultet, Pravni fakultet i Agronomski fakultet Univerziteta u Kragujevcu.

EURICSE & ICA (2012). Promicanje razumevanja zadruga u stvaranju boljeg sveta. Venecija: EURICSE & ICA Publishing. Retrieved from: http://www.euricse.eu/wp-content/uploads/2015/03/venice_croatian_3.0_0.pdf

Evropska komisija (2012). Support for Farmers' Cooperatives–Final Report. Bruxelles: Evropska komisija.

Knežević, M. (2007). Zadruga – Novine Zakona o zadrugama. Pravni život, 12, 349–357.

Knežević, M., Ristić, L., & Bošković, N. (2019). Zakonodavstvo kao bitan faktor razvoja zadrugarstva. Savremeno zadrugarstvo u Srbiji (str. 77–93). Knjič: Opština Knjič, Ekonomski fakultet, Pravni fakultet i Agronomski fakultet Univerziteta u Kragujevcu.

Kulauzov, M. (2013). Propisi o porodičnoj zadruzi doneti nakon stupanja na snagu Srpskog građanskog zakonika 1884. godine. Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu, 1, 259–269.

Marković, K. (2007). Poljoprivredno zadrugarstvo u Srbiji–stanje i perspektive. Letopis naučnih radova, 31(1), 114–121.

MBPRR (2017). Projekat 500 zadruga u 500 sela. Beograd: Vlada Republike Srbije – Kabinet ministra bez portfelja zaduženog za regionalni razvoj i rad javnih preduzeća. Retrieved from: <http://www.mbpr.gov.rs/aktivnosti-saopstenja.php> (30 January 2020).

Mićović, M. (2017). Pravna priroda i okvir za poslovanje zadruga. Ekonomika poljoprivrede, 64(3), 1205–1218.

Njegovan, Z. (2011). Agrarno ili zadružno pitanje: Prilog za razumevanje zadrugarstva u Republici Srbiji. Ekonomika preduzeća, 59(5-6), 297–307.

Simonović, Z., Mihailović, B., & Cvijanović, D. (2016). Zadruge i udruženja poljoprivrednika kao model preduzetništva u poljoprivredi Srbije sa osvrtom na stanje u nišavskom okrugu. Ekonomika poljoprivrede, 63(2), 699–712.

Ustav Republike Srbije. Službeni glasnik RS, 1/2006.

Vitez, M. (1995). O nekim elementima pravnog položaja zadruge u našem privrednom pravu. Pravo i privreda, 3(6–95), 448–456.

Vitez, M. (2018). Neki aspekti korporativnog upravljanja zadrugom. Pravo, teorija i praksa, 1(3), 18–35.

Zakić, V., & Nikolić, M. (2018). Finansijska podrška države zadrugama u Srbiji. Škola biznisa, 1, 158–174.

Zakić, V., Nikolić, M., & Tasić, V. (2018). Mogućnosti unapređenja regulative i metodologije zadružne revizije u Srbiji. Revizor, 82, 59–69.

Zakon o privrednim društvima, „Službeni glasnik RS”, broj 36/2011, 99/2011, 83/2014, 5/2015, 44/2018, 95/2018 i 91/2019.

Zakon o stečajju, „Službeni glasnik RS”, broj 104/2009, 99/2011 - dr. zakon, 71/2012 - odluka US, 83/2014, 113/2017, 44/2018 i 95/2018.

Zakon o zadrugama, „Službeni list SFRJ”, broj 3/1990 i „Službeni list SRJ”, broj 24/1994 - dr. zakon; Zakon o zadrugama, „Službeni list SRJ”, broj 41/1996 i 12/1998 i „Službeni glasnik RS”, br. 101/2005 - dr. zakon i 34/2006.

Zakon o zadrugama, „Službeni glasnik RS”, broj 112/2015.

Primljeno 14. avgusta 2020,

nakon revizije,

prihvaćeno za publikovanje 17. marta 2021.

Elektronska verzija objavljena 1. aprila 2021.

Mirjana Knežević je redovni profesor Ekonomskog fakulteta Univerziteta u Kragujevcu. Osnovne oblasti njenog naučnog istraživanja su: privredno pravo i međunarodno privredno pravo. Autor je 2 udžbenika, 2 monografije i preko 80 radova publikovanih u časopisima, tematskim zbornicima, zbornicima domaćih i međunarodnih konferencija.

COOPERATIVE IN THE MODERN ECONOMIC ENVIRONMENT

The purpose of this paper is to point out the importance of the cooperative as an economic entity, through representation of modern trends of cooperative association in Europe and beyond. Through their association, cooperative development covers key connecting factors of individuals, while finding models for reducing the differences between cooperatives as economic entities and companies for the benefit of companies. The subject of research in the paper represents an analytics of cooperatives and the need for new legal solutions, which would support the development of cooperatives as independent economic entities in the future. The key hypothesis the paper starts with is that cooperative association is of great importance in dealing with many economic, market and sociological challenges, which is of special significance for the economic development of our country. The previous legal solutions of the cooperative association, in addition to positive changes, have not given expected results so far. In the conclusion, it is pointed out that legally regulated area of cooperatives as specific economic subjects is the foundation of development of their economic activity. Based on the critical illumination of the cooperative legislation, recommendations are given for its improvement, while taking into account the ever-present needs for improving the business of cooperatives and their convergence with the business of other economic entities.

Keywords: cooperative, cooperative members, cooperative legislation, cooperative business.

Napomena: Rad je napisan u okviru projekta Filozofskog fakulteta u Kosovskoj Mitrovici, "Kosovo i Metohija između nacionalnog identiteta i evrointegracija", br. 47023, koji finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije.